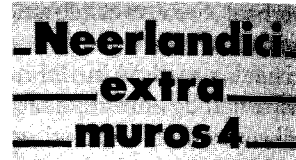

Neerlandistiek in Wrocław (Polen)

Jerzy Koch

De Poolse neerlandistiek in Wrocław is een uniek verschijnsel. Ze ontstond uit de fascinatie van een enkele persoon, Norbert Morciniec, in wiens voetstappen Stanisław Predota en later jonge onderzoekers zijn getreden. Aan de inspanningen van prof. Morciniec heeft de neerlandistiek nog steeds veel te danken: hij heeft het eerste woordenboek Pools-Nederlands Nederlands-Pools geschreven (1977), de eerste grammatica (1977) en een geschiedenis van de Nederlandse literatuur (1985). Al die publikaties zijn belangrijk als getuigenis van de ontwikkelingsgang van de Poolse neerlandistiek, maar ze zijn ook van publiek belang in een tijd van intensivering van de wederzijdse contacten tussen Polen aan de ene kant en België en Nederland aan de andere. Morciniecs verdiensten liggen ook op het organisatorische vlak. Aan de Universiteit Wrocław (in het zuidwestelijke gebied van Polen, zogeheten Neder-Silezië) is hij eind jaren zestig met een lectoraat Nederlands begonnen; als hoofd van het Departement Duitse Taal - binnen het Instituut voor Germaanse talen - heeft hij deze afdeling tot het Departement Duitse Taal en Neerlandistiek laten groeien (1975). Dit betekende een verandering in de status van het Nederlands. Wrocław is de eerste universiteit in Polen die een volledige studie Nederlands aanbiedt. Toen zijn eerste leerling S. Predota - auteur van het woordenboek Nederlandse en Poolse spreekwoorden en een studieboek Nederlands voor Poolsprekenden - tot hoogleraar werd benoemd (1988), werd deze instelling in twee departementen gesplitst.

Deze intensieve ontwikkeling werd bevorderd door het ontstaan van de Poolse Stichting Universiteit Wrocław (*Fundacja dla Uniwersytetu Wrocławskiego*) en later door de oprichting van de Nederlandse Stichting Universiteit Wrocław. Deze stichting benadert particuliere mensen en het bedrijfsleven in Nederland om fondsen en materiaal voor de Universiteit Wrocław te verzamelen. Geen wonder dat beide kanten profiteren van deze situatie. Voor de Nederlanders staat in eerste instantie het stimuleren van contacten tussen Poolse en Nederlandse geleerden centraal. Dat men daarbij bijzondere aandacht schenkt aan de ontwikkeling van de neerlandistiek, hoeft niet benadrukt te worden. De Polen reageerden alert en lieten deze gelegenheid niet voorbijgaan: in 1990 werd de neerlandistiek in Wrocław tot Erasmus-Leerstool voor de Nederlandse Taal, Literatuur en Cultuur verheven.

De twee Nederlandse zakenlui Eric M. Joon en Frits Bode, *spiritus movens* van deze aanstichting, hebben in een Nederlandse krant een artikelje gelezen over de studie Nederlands in Polen. In die tekst vocht

gebrek aan kennis van zaken met de slechte wil om de prioriteit en alle stereotypen en vooroordelen die een Nederlander over Polen kan koesteren, stonden er neergeschreven. Zij wisten al dat Wrocław als het ware een aanloop nam om het centrum van de neerlandistiek in Midden- en Oost-Europa te worden en reageerden op deze publikatie met... het oprichten van hun eigen stichting. Geen wonder dat men af en toe modder naar hen gooit - een bepaald soort mensen kan zich moeilijk voorstellen dat men het vergaderen en krantegeklets over de promotie van de Nederlandse cultuur weglaat en zomaar te werk gaat! Daarom moet de stichting de laatste tijd extra inspanning doen omdat het succes van hun optreden in Polen hier en daar afgunst en 'jalousie de métier' heeft gewekt. Maar van hun bemoeienissen profiteert niet alleen de Poolse universiteit of de Nederlandse cultuur *extra muros*, maar ook het niet-universitaire publiek want hun stichting subsidieert uitgaven van de Nederlandstalige poëzie: de dichtbundels van onder anderen Hugo Claus en J. Bernlef zijn al verschenen, er zullen ook bloemzangen van Paul Rodenko en Rutger Kopland verschijnen, andere publikaties worden in overweging genomen.

De neerlandistiek in Wrocław telt één hoogleraar, vier gepromoveerden en vier nieuwe medewerkers (AIO's) die tijdens de laatste twee jaar werden aangesteld. Dit is voor de wetenschap maar ook voor de didactiek belangrijk (hoewel de meesten ook colleges voor germanisten geven). Al die medewerkers liepen in Wrocław colleges Nederlands en zijn als zodanig als eigen 'produkt' te beschouwen. Daarnaast leveren ze het overtuigende bewijs dat het onderwijs op niveau georganiseerd wordt. Hun wetenschappelijke belangstelling is uiteenlopend: Vlaamse (taal)kwestie, lexicologie, zeventiende-eeuwse Nederlandse literatuur, moderne literatuur, 'randgebieden' van de Nederlandstalige cultuur (Nederlands-Indische literatuur, Suriname, Zuid-Afrika). Prof. S. Predota, onlangs voor zijn inspanningen van de voorbije jaren met de Visserneerlandia-prijs bekroond, concentreert zich op de paremiologie, dr. B. Rajman en dr. J. Zieliński werken momenteel aan een groot woordenboek Nederlands-Pools, dr. S. Kiedroń maakt onder andere de rijke verzameling oude Nederlandse boeken in de universiteitsbibliotheek tot zijn specialisatie, dr. J. Koch houdt zich bezig met Multatuli en is vertaler van Multatuli, F. Timmermans en H. Claus.

Maar tenslotte draait alles om de studenten en zij plukken de vruchten van deze verscheidenheid. Momenteel krijgen in Wrocław meer dan negentig

Hugo Claus en zijn Poolse vertaler Jerzy Koch lezen om de beurt uit de Nederlandse en Poolse uitgave van *De Oostakkerse gedichten* tijdens 'De Zesde Avond gewijd aan de Cultuur van de Lage Landen' in Klodzko, oktober 1990

studenten een volledige cursus Nederlandse filologie aangeboden: taalcolleges, spraakkunst, grammatica, literatuurgeschiedenis, geschiedenis van het Nederlands, kennis van land en volk (elementen van aardrijkskunde en geschiedenis, politieke en sociale realiteit in de lage landen) en sinds korte tijd een nieuw vak: inleiding tot de Afrikaanse taal, literatuur en cultuur. Alles begint met een flinke dosis taalverwerving - de eerste twee jaar acht uur in de week (tijdens de hele studietijd 960 uur), later worden geleidelijk andere vakken ingevoerd. Het aantal uren wisselt van 60 (bijvoorbeeld geschiedenis van de Nederlandse taal) tot 360 in totaal (bijvoorbeeld literatuurgeschiedenis).

Niet alles gaat echter van een leien dakje. We zitten in Wrocław nog steeds in twee kleine zolderkamertjes en tot overmaat van ellende moeten daar in een van die mansardes ook colleges worden gehouden! Van wetenschappelijk werk ter plaatse is dus geen sprake: men werkt thuis of in de bibliotheek, of gaat om de beurt met de studiebeurzen naar de lage landen. We noemen dat 'zuurstof halen' en bedoelen daarmee al die mogelijkheden die vanzelfsprekend zijn voor de studenten in de Nederlanden. Daar worden nieuwe contacten gelegd en de bestaande uitgebouwd, daar proppen we ons vol met de unieke sfeer om na terugkeer onze studenten met de lage landen aan te steken en *last but not least* verzamelen we nieuw onderzoeksmateriaal - kortom we studeren ons krom. Terug in onze zolderkamertjes, beschaamd over de buitenlandse gasten dat deze zolder de Parnas is. Tenslotte is *Max Havelaar* ook in zo'n zoldervertrek ontstaan!

In feite trekken we ons niets van die beperkingen aan. Ten eerste is de situatie nu in zeker opzicht beter dan eind jaren zeventig. In die pioniersperiode moest prof. Morciniec rechtstreeks met de betrokken ministeries in Brussel en Den Haag onderhandelen om aan de rompslomp in Warschau en de heerschappij der ambtenaren te ontkomen en meer plaatsen voor de zomercursussen in Hasselt en Breukelen te krijgen; toentertijd kreeg hij zelfs een reprimande (jaren daarna teruggetrokken) omdat hij niet de gewone dienstweg volgde. Maar in Wrocław is er een traditie om niet op betere tijden te wachten maar om de politiek der gedane feiten te bedrijven. Enkele voorbeelden. De naamkundigen van een speciale commissie van het parlement verklaarden ooit dat er maar 'holenderski' bestaat, geen 'nederlandzki' dus zonder een officiële acceptatie van die vakterm om de misleidende begrippen 'holenderski' en 'flamandzki' te vermijden, voeren we sinds jaren in de titels van verschillende publikaties en namen van de instellingen 'nederlandzki' in. Ook de Nederlandse specialisatie zelf stond niet in de officiële lijst van de universitaire specialisaties dus zonder goedkeuring van het ministerie begon men in Wrocław sinds 1979 aan de afgestudeerden een diploma af te geven 'magister in de Germaanse filologie met de Nederlandse specialisatie'. Belachelijk lijken nu de problemen van het verleden. Toch moesten ze destijds opgelost worden, anders zouden we nu niet zo ver zijn gekomen.

In Wrocław probeert men ook naar buiten te treden. Sinds 1985 organiseert ondergetekende, samen met het Cultureel Centrum in Klodzko (een stad tachtig

kilometer zuidelijk van Wrocław), Avonden gewijd aan de Cultuur van de Lage Landen. Naast lezingen over verschillende aspecten van de Nederlandstalige cultuur, naast tentoonstellingen van de kunstenaars uit Vlaanderen en Nederland is het centrale moment van zo'n avond de presentatie van een dichtbundel. Tot nu toe heb ik daar de bloemlezingen van Gerrit Kouwenaar, J. Bernlef, Herman de Coninck en Hugo Claus gepubliceerd. Soms komen ook de dichters zelf dit evenement bijwonen - in 1989 is De Coninck geweest, in 1990 Claus.

Een ander initiatief is het wetenschappelijk tijdschrift dat aan de Universiteit Wrocław in het Nederlands wordt uitgegeven (bijdragen in het Engels of Duits worden ook toegelaten). Aan dit tijdschrift is een anekdote verbonden. Midden in de Poolse 'Solidarność'-periode, in mei 1981, werd in Wrocław een *Colloquium Neerlandicum* georganiseerd. Prof. Morciniec, toen verantwoordelijk voor de universitaire publicaties, wilde alle lezingen gebundeld zien. Het uitroepen van de staat van beleg in december '81 maakte dit pas in 1983 mogelijk. Morciniec liet aan de gelatineerde naam 'Neerlandica Wratislaviensia' een 'r' koppelen. Er moet aan toegevoegd worden dat men in het Polen van toen een speciale toestemming nodig had om met een tijdschrift te starten (óók met een wetenschappelijk tijdschrift, óók in een vreemde taal!). Het trucje werkte uitstekend en de politiek der vol-

dongen feiten zegevierde: bij een nieuwe aflevering in 1985 was het voor iedere (censuur)ambtenaar vanzelfsprekend dat na 'Neerlandica Wratislaviensia' 'r' een 'n w r' moest komen! Voor wie deze opmerkelijke uitgave nog niet kent - tot nu toe zijn er vijf afleveringen verschenen en ieder nummer telt zo'n vierhonderd of vijfhonderd bladzijden.

De economische en politieke hervormingen in Polen zorgen voor een nieuwe uitdaging: hogescholen krijgen steeds minder geld. *Timing* speelt een belangrijke rol. In de goede traditie van voldongen feiten start men in Wrocław, vanaf oktober 1992, met een nieuw studieprogramma. Tot nu toe waren het in de meeste gevallen studenten germanistiek die na een jaar Duits ook Nederlands wilden doen. Nu wordt de zaak omgedraaid: de kandidaten zullen vanaf het eerste studiejaar Nederlands doen. Het Duits wordt daarnaast gedoceerd.

De reden van dit alles is in de meeste gevallen nieuwsgierigheid: de studenten willen nog een vreemde taal en cultuur leren. Dat ze daarvoor van enthousiaste wetenschappers horen, maakt de zaak veel gemakkelijker en interessanter. Allemaal, ieder op een andere manier, zijn we geboeid door de materie. Want Nederland en Vlaanderen worden in Polen heel positief geassocieerd met de rijke cultuur van het verleden en de expansieve economische kracht van het heden.